

V. A HUNOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Külpolitikai akciók

Amikor 427 körül Rua és Oktár vezetésével uralkodói központjukat, az ordu, az Azovi-tenger környékéről a hunok áthelyezték a Tisza vidékére, ezek a területek olyan fejlemények elé néztek, amilyenekre itt korábban sohasem volt példa. Az átállás nem történt máról holnapra, de körülbelül párhuzamosan haladt a római fennhatóság lassú elhalásával a Pannóniában. A hunok jól ismerték az egyes európai régiókban uralkodó helyzetet, hiszen portyázásaik célja arra is irányult, hogy felmérjék az állapotokat: politikait, katonait és gazdaságát egyaránt. Tudták, hogy mi történik a rómaiaknál és milyen a helyzet az Alföldön, tisztában voltak elhatározásaik következményeivel. Még közelebb akartak kerülni a már kétfelé szakadt római birodalom mindkét központjához, az Alföld területe minden tekintetben megfelelni látszott akár pillanatnyi, akár távolabbi céljaik elérésére; a folyótól szabdalt síkság alkalmas volt a hagyományos életmód folytatására, és innen egyforma távolságra esett a két főváros: Konstantinápoly és Ravenna is.

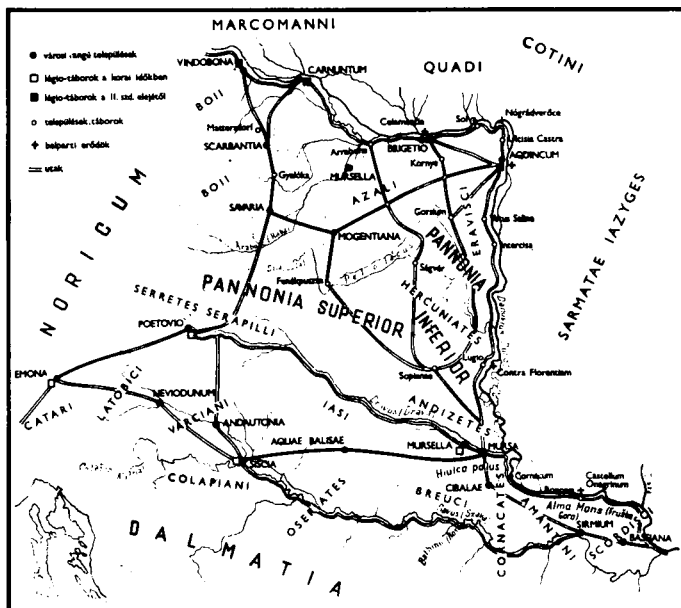
Amikor a vezető törzs a Tisza vidékét birtokába vette, a Duna bal partján élő, zömében germán népek leigázása vagy megfutamítása már a múlté volt. Csak néhány északabbra élő nép „alkalmatlankodott” még. A jobb parton a keletrómaiak kétségbeesetten igyekeztek menteni, ami menthető, ellensúlyozni a nomádok „húzásait”, ami óriási erőfeszítésekbe került, mert a belső hanyatlást fokozott külső nyomás is kísérte. Ugyanis nemcsak a Duna vonalán kellett állandóan helyt állni, hanem Perzsiában és Afrikában is, ahol a birodalmat nem kevésbé heves támadások érték. A birodalom vérkeringésére legveszélyesebb ellenfél a sok közül mégis a hun volt, amely mint az ugrásra készülő tigris, összehúzódkodva, de éberren figyelte kiszemelt áldozatának minden mozdulatát.

A nyugatrómai, ravennai udvarnak még nem kellett tartani a hunoktól, mert baráti viszonyukat semmi sem zavarta. Sőt, 430 körül Rua uralkodótársa, Oktár a rómaiakkal karöltve a Rajna jobb partján élő burgundokat leckéztette. Ravenna kérésére fogott a hadműveletekbe, nem feledve, hogy saját ter-

jeszkedő érdekei megkívánják az olyan vállalkozásokat is, amelyeknek az adott pillanatban nincs semmi tétjük. Mégis ez a kirándulás vésődött a leg-pregnansabban az európai népek emlékezetébe. Bizonyították rá, hogy az az ese-mény ihlette a Nibelung-ének szerzőjét is.

II. Theodosius, illetve a keletrómai birodalom felé nem változott a korábbi politika: bár egyelőre nyílt harcra nem került sor, diplomáciai vonalon állandó volt a feszültség. Nem is csoda, hiszen Konstantinápoly Ruának évente 350 font (175 kg) arany „váltásdíjat” fizetett. Ezt a császárra nézve megalázó adót Bizáncban „ajándékként” könyvelték el.

Ami Pannóniát illeti, ott a keletrómai katonai fennhatóság csak rövid ideig tartott, és egy idő után ismét Ravenna gyakorolta a hatalmat. Ennek bizonyítá-sára: amikor 432-ben Aëtium, a hunok barátját és védencét az udvarból elűz-

A római Pannónia. Az utak, települések és katonai táborok mellett fel vannak tüntetve az őslakos törzsek is

ték, majd Rua segítségével egy év múlva visszakerült, és katonai főparancsnokká nevezték ki, a hunok a nekik nyújtott segítség fejében hivatalosan megkapták az egész provinciát. Azt a területet, amelyik az Aquincumtól (Buda) Poetovióiig (Ptuj) illetőleg Vindobonától (Bécs) Sisciáig (Sisak) húzható egyenesek közé esik. Ezzel gyakorlatilag az egész Kárpát-medence birokosaivá váltak.

A Tisza alsó folyásának vidéke, a Maros és a Temes melléke az akkori világ egyik fontos politikai központjává lett.

Rua, akit a burgundok elleni hadjáratban elhunyt társuralkodója, Oktár is hathatósan támogatott, teremtette meg azt a birodalmat, amelyhez fogható sem azelőtt, sem azután Európában nem létezett. A hunok tartották kezükben az Aral-tótól az Északi- és a Balti-tengerig húzódó hatalmas földterületet. A fontosabb útkereszteződéseken, törzsi és kereskedelmi központokban mindenhol ott voltak a jellegzetes öltözetű, kinézésű és felfegyverzetű hun csapatok, vagy kisebb egységeik. Csapataik káprázatos gyorsasággal termettek ott, ahol szükség volt rájuk. A leigázott népek élén a fejedelmi család valamelyik tagja, vagy a fejedelemhez vakon ragaszkodó, az illető törzsből származó törzsfőnök állt. A vazallus keleti gótok egyik királyát például Hunimundnak hívták ami hunvédőt jelent.

A margumi békekötés

434-et írtak, amikor Rua arról értesült, hogy a keletromai császárnak problémái támadtak Afrikában. A vandálokkal kellett neki bizonyos ügyeket fegyverrel tisztáznia, akik miután a Duna mellékét elhagyták, hatalmas ívben, Spanyolországon és a Gibraltári szoroson át Afrikában termettek és befészkeltek magukat az ősi Karthágóba, és onnan támadták meg Szicíliát.

Rua sebtében tanácskozást hívott össze, és azt javasolta, hogy indítsanak küldöttséget Konstantinápolyba, amely ott erélyesen tiltakozna amiatt, hogy a keletrómaiak szövetségeseik közé fogadták négy hűtlen hun törzs tagjait, akik át is költözködtek a Duna túlsó partjára. A kérdéses törzsek az amilzúrok, itimárok, tanzúrok és a bojszkuszok voltak.

A javasolt akcióval, Rua szerint kettős, sőt hármas célt lehetett volna elérni. Először is, a hunok jogos felháborodásukat tolmácsolnák a rómaiaknál a minősíthetetlen cselekedet miatt; másodsor, meg lehetne ijeszteni a konstantinápolyi kormányzatot azzal, hogy a hunok készek betörni az országba, ameny-

nyiben az említett törzseket nem szolgáltatják ki. És végül, mindezek eredményeképpen előre lehetne jelezni egy olyan követelést, amelyben az évi adó felemeléséről lesz szó.

A tárgyalások lebonyolítására a legalkalmasabb embert, Eszlászt jelölték. Egyesek bizonyára irigykedtek rá, mert tudták, hogy a római udvarból a hun küldöttek mindig nagyon értékes és különleges ajándékokkal térnek vissza. Azt viszont senki sem vonta kétségbe, hogy a feladatra Eszlász a legalkalmasabb.

Eszlász még úton volt, amikor Rua meghalt. Zavar nem keletkezett, mert a megüresedett magas posztra a fennálló jogszabályok szerint unokaöccse, Bléda került. Amikor a hatalmat átvette, a birodalom vezetésének felelősségteljes tisztjét ugyancsak az érvényben levő jogszokás értelmében, mindjárt megsztotta öccsével, a sokat ígérő, éles eszű, harcias és kitartó Attilával.

Rua halálának hírére a konstantinápolyi császári udvarba bizánci küldöttség vitte el. Az esemény nagy politikai horderóval bírt, s ezt mindenki érezte. Amíg a kancellária hivatalában minden szót mérlegelve szerkesztették és tisztázták az írnokok a küldöttség jelentését a nagy gonddal vezetett császári levéltár számára, addig a császár környezetében lázas tanakodás támadt. Elsősorban azt taglalták, hogy kik lehetnek Rua és Oktár örökösei; ki mennyire ismeri a számba vehetőket; milyenek a jelöltek képességei és mekkora befolyással rendelkeznek az egyes törzseknél, illetve a szövetséges népeknél. Egyszóval, ki szerették volna találni, hogy mi várható a közeljövőben. Kombinációk születtek, tervek kovácsolódtak, reménykedő és komor jóslatok is elhangzottak. Gondokkal teli napok következtek, mindenki a jövőtől várta a választ, de bármennyire sajnálatos volt is a tény, a bizánci diplomcia nem tudta kedvezően, illetve sehogy sem tudta befolyásolni az események menetét.

Eszlász visszatérte után, a küldetése eredményéről szóló jelentést már az új uralkodó pár, Bléda és Attila előtt tette meg. Sikerről számolt be. A császár ugyan semmire sem kötelezte magát, ellenben hajlandónak látszott tárgyalásokba bocsátkozni, más szóval: tudatában van gyengeségének, és rá lehet majd kényszeríteni a legnehezebb feltételeket is. Hiszen végezetül még abba is beleegyezett, hogy a tárgyalásokra a hozzá legközelebb álló előkelő személyek közül küldjön el valakit felhatalmazásával. Egyszóval a teljes siker reményében bocsátkozhatnak a hunok a tárgyalásokba.

Bléda és Attila visszaüzente Konstantinápolyba, hogy a tárgyalásokon személyesen fognak megjelenni. Együttal azt javasolták, hogy a két küldöttség

a Duna jobb partján, Margum vára alatt találkozzon. (Margum romjai a mai Kostolac közelében, Dubravica falu mellett találhatóak.)

A megbeszélt tárgyalásokra csak 435 tavaszán került sor, mert a korán érkezett tél járhatatlanná tette az utakat. Tavasszal előre megbeszélt időben kerekedtek fel a küldöttségek és indultak a kijelölt helyre. Ez volt az új hun uralkodó-pár első közvetlen érintkezése a bizánci udvar egy kiemelkedő személyiségével. A császár Plüntászt bízta meg a tárgyalások lebonyolításával.

Kíséreljük meg felidézni a történeteket.

A Duna vízéről elvonuló utolsó jégtáblákkal indultak a küldöncök is, hogy megbeszéljék a találkozó helyét és időpontját. Többször is megtették a Tisza-vidék és a Konstantinápoly közötti 1200 km hosszú utat, mire az érdekelt felek megegyeztek abban, hogy a küldöttségek tényleg Margum alatt az áprilisi holdtölte előtti napon találkoznak.

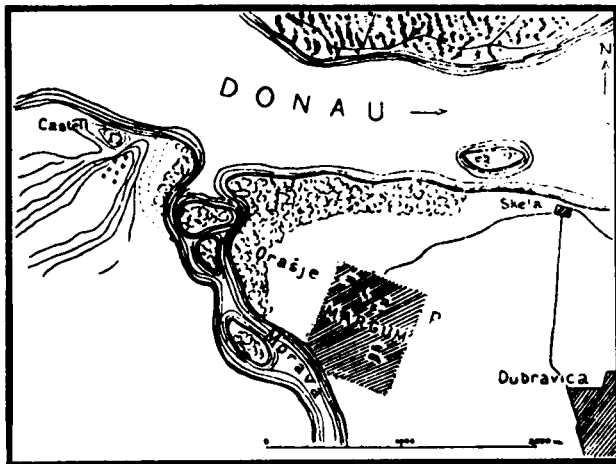
Bléda egy héttel a megbeszélt időpont előtt indult útra. Átkelt a Tiszán, átgázolt a Begán és a Temesen, átvágott az alibunári mocsarakon, átlövagolt a Delibláti-homokpuszta keleti nyúlványain és a Karas patak torkolatánál ért le a Duna partjára. Arra a helyre, ahol három évtizeddel korábban még áll az a római erőd, amelyet Uldin foglalt el és rombolt le. (Az erőd romjai Stara Palanka mellett még néhány évvel ezelőtt is láthatók voltak, ott ahova a Duna–Tisza–Duna-csatorna torkolati részét építették.) Attila Blédáékat szintén elég népes kísérettel a túloldalon várta. Ő az Al-Duna mellékéről, a Havas-alföldről érkezett a Duna szorosán át, mert törzsének szállásterülete abban az időben még ezen a területen volt. A találkozás után a két csapatot átcsoportosították, majd ismét két részre osztották azzal, hogy a málhásokat megfelelő kísérettel a még kitűnő állapotban levő római hadiúton Margum felé irányították, a két vezér pedig legjobb harcosaival bevette magát a déli irányban húzódó erdőbe, és nagy hajtóvadászatot rendezett.

Bléda és Attila két nappal a holdtölte előtt érkezett a kijelölt helyre. Nyomban tájékoztatták őket, hogy a keletrómai küldöttség már néhány napja ott van, és az erődben várakozik; ezt hirdették egyébként a bástyákon lobogó lilával szegélyezett aranysárga zászlók is. Attiláék azt is megtudták, hogy a küldöttséget Plüntász, a császár bizalmi embere vezeti. Ez meglepéssel töltötte el őket.

Attila Blédát már korábban meggyőzte, hogy a tárgyalásokon hajthatatlannak kell lenni, és könyörtelenül kell a maximumot követelni. A keletrómaiaknak ugyanis feltétlenül szükségük volt a békére, mert csapataik másutt voltak lekötve. Bléda nem volt egészen biztos öccse feltevéseiben, és ezúttal sem értett

mindenben egyet a heves vérű Attilával. Attól tartott, hogy a rómaiak tudnak a Boristhenes (Dnyeper) melléki lázadásokról, és más törzseket is felláztatnak. Mégis beleegyezett abba, hogy nagyon hidegen fogja a római követet kezelni. Azt is megígérte, hogy a tárgyalások alatt nem szállnak le lovaikról, bár tudta, hogy az sértő lesz a rómaiakra nézve.

Attila és Bléda a nap első negyedében (9 óra körül) indult el táborukból. Akkor már Margum apraja-nagyja ott tolongott a város falain, várta az érdekesnek ígérkező találkozót. Kíváncsiságukat fokozta az az előérzet, hogy – ha közvetve is –, de az ő sorsukról is szó esik.

*Margum helyrajza.
Múlt századi felvétel*

A megerősített, magas falakkal körülvett városka keleti, nehéz tölgyfakapuja előtt lovasokból és legionáriusokból álló kisebb csapat őrködött. A Viminacium felé vezető kövesút északi felén, azon a részen ahol az út két oldalán elhelyezett áldozati- és sírkövek sora véget ér, állították fel a díszes, finom kidolgozású bizánci sátort, amely körül karéjban helyezkedett el a kisszámú, de jól felfegyverzett testőrség. A sátortól körülbelül egy stádion (kb. 200 m) távolságra, a Duna felé elterülő mezőn, egy kis kiemelkedően volt a hun küldöttség számára a hófehér nemezzel borított nagy jurt. A jurt mögött ott voltak bozontosnak tűnő apró lovaikon a hun kíséret fegyveres tagjai.

Amikor Bléda és Attila az őket kísérő néhány főemberrel és hivatalnokkal (írnokkal és tolmáccsal) bevonult az előző nap felállított jurttba, a város kapujában, kürtszó kíséretében küldöttsége élén megjelent Plüntász is. Méltóságteljesen lépdelt sátráig. Előre megbeszélte jelre egyszerre indultak el a küldöttségek arra a helyre, ahol egy földbeszúrt zászló és egy lándzsa jelezte a tárgyalások színhelyét. Bléda és Attila lovaikon, a bizánciak pedig továbbra is gyalog mentek. Látna, hogy a hunok nem szállnak le a nyeregből, a bizánciak megálltak. Megálltak a hunok is, és megelőzve a bizánciakat, rögtön előreküldték a gyalogos Szkottászt, hogy érdeklődjön meg a zavar okát. A bizánciakat az érdekelte, hogy a hunok miért nem szállnak le lovaikról. Kérdésükre Attila válaszát vihette, aki úgy döntött, lovaikon maradván fognak tárgyalni. Ettől a szándékuktól el nem állnak. Plüntász megalázónak találta a helyzetet, és a legszívesebben visszafordult volna. Míg panaszkodtak, a hunok türelmesen várakoztak. A közbiztonság elég hosszú ideig tartott, csend volt, és csak néha hallatszott a lovak prűszkölése és dobantása, vagy a lőszereszek bőrrészeinek halk nyikorgása. A kíséretet mindkét oldalon feszült figyelemmel várták a fejleményeket, a falakon egyesek hangosan imádkozni kezdtek. Már-már úgy tűnt, hogy a találkozó kudarcba fullad, végül a bizánci küldöttség vezetői elhatározták, hogy szakítanak a szigorú diplomáciai szabályokkal, maguk is lóra ülnek, és úgy tárgyalnak a „szkítákkal”. Előállítottak két díszesen felszerszámozott lovat és a két csoport végül is elindult a zászló és lándzsa felé. A szemlélők fellélegeztek.

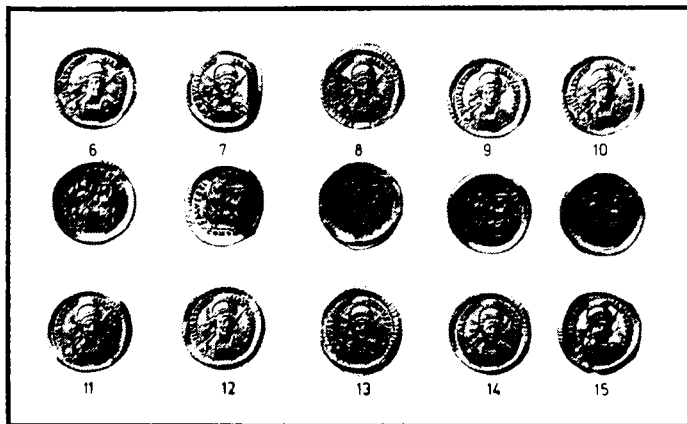
Hat-hét ölnyire (kb. 10 méterre) álltak meg egymástól. A két bizánci két lovasal, egy írnokkal és egy tolmáccsal, a két hun viszont csak a fordítóval. A többiek 15-15 öl távolságra mögöttük foglaltak helyet.

A szokásos üdvözlő szavak és ajándékok cseréje után vontatottan indultak meg a tárgyalások. Figyelmesen hallgatták egymás mondanivalóját. Epigenész, Plüntász kísérője, akinek diplomáciai képességeiről Konstantinápolyban legendák keringtek, egy kicsit elbizakodottan kezdett belebeszélni a főleg Bléda és Plüntász között folyó párbeszédbe, de Attila egy-két éles megjegyzésével hamar lecsillapította; látta, hogy feleslegesen fondorkodik és okoskodik, a barbárok nem esnek kelepcébe. Attila keveset beszélt, de amit mondott, azt nagyon határozottan tette, amellel meglepően jól ismerte a bizánciak gyenge pontjait. Plüntász, aki a megbízással utazott a Duna partjára, hogy esetleg vállalja a régebbi kötelezettségeket, megrökönyödve hallgatta a hunok követelte újabb, sokkalta nehezebb feltételeket.

Blédának a háttérből előlépő szóvivője pergamentekercsről olvasta követelményeiket:

- a rómaiak kötelezzék magukat, hogy nemcsak újabb hun (és vazallus) szökevényeket nem fogadnak be, hanem a régebbieket is kivétel nélkül, vagyonukkal együtt az Isztrosz (Duna) bal partjára hazatoloncolják;
- a rómaiak visszajuttatják mindazokat a foglyokat, kiket a hunok ejtettek foglyul, és akik időközben megszöktek. Esetleg mindegyikért fizetnek nyolc arany váltásdíjat;
- azokkal, akikkel a hunok hadakoznak, a rómaiak szövetséget semmi szín alatt nem köthetnek;
- a rómaiak erősítsék meg egy régebbi szerződés feltételeit, amely szerint: bizonyos kereskedőhelyeken a hun kereskedők jogai sérthetetlenek;
- az előbbi feltételt kiegészítve a hunok követelik, hogy az ő kereskedők jogait egyenlítsék ki a római kereskedőkével és szavatolják a hun kereskedők biztonságát a római területeken; és végül
- a rómaiak kötelezzék magukat, hogy a Rua fejedelem alatt fizetett 350 font arany évi adó („ajándék”) összege ezentúl 700 font arany legyen!

Plüntász elképedt a követelések hallatán. Ilyesmire nem számított. Minden feltétel teljesítése nehézségbe ütközött volna, de különösen az utolsó hangzott fájón. 700 font arany! Mit akarnak ekkora kinccsel ezek a „szkiták”?

Az adót a bizánciak aransolidusokkal fizették. Hódmezővásárhely közelében egy leletben 1439 darabot találtak

Hidegvérűen kezdte ellenvetéseit, de biztonsága elhagyta, amikor Attila az eredménytelen tárgyalások esetére hadjárat lehetőségét helyezte kilátásba. Hadjárat, most, amikor a gabona a földben van, amikor úgyis temérdek baj és veszély fenyegeti Bizánc gazdasági egyensúlyát?! Belátta, hogy hiábavaló minden igyekezete, beletörődött hát a változtathatatlanba. Kiszámította magában, hogy még ilyen áron is érdemes békét tartani a hunokkal: tulajdonképpen már a császár előtti védőbeszédre készült.

Mindenbe beleegyezett.

Az írnokok ott a helyszínen megszerkesztették a szerződés két példányát, amit a meghatalmazott kancellárok írtak alá.

Dél volt. Ebéديدő.

A küldöttségek a szokásos búcsúszavak kíséretében váltak el egymástól, visszavonultak. Az egyik oldalon a siker feletti öröm, a másikon pedig a le-törtség és a tehetetlen düh vett erőt. Nehezen tudták visszatartani érzéseiket, mégis méltóságteljesen lovagoltak vissza.

Így értek véget a margumi tárgyalások.